

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
MŰVÉSZETI KAR
KÉPZŐMŰVÉSZETI MESTERISKOLA**

TÁRGY ÉS SZOBRÁSZAT

**DOKTORI DISSZERTÁCIÓ
SZINOPSZIS**

2002

TÉMAVEZETŐ:

***BENCsik ISTVÁN* SZOBRÁSZMŰVÉSZ, PROFESSOR EMERITUS**

KONZULENS: *ANGEL JUDIT* MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

KÉSZÍTETTE:

***KOCSIS RUDOLF* SZOBRÁSZMŰVÉSZ, EGYETEMI ADJUNKTUS**

ELŐSZÓ

Művészi tevékenységemben a **tárgy és szobrászat** kapcsolata, mint szobrászati téma 1992 óta foglalkoztat, amikor is első lépésként összetört nippeteket kezdtem beépíteni a szobraimba. Ezt követték a *Nyomok* sorozat fából faragott falusi ruhái, valamint a *Kontrasztok* sorozat tárgyjellegű szobrai. Jelenleg a tárgy szétrombolása és funkcionális részeinek a szoborba való beépítése foglalkoztat a *Táskák* sorozaton belül.

A **tárgy és szobrászat** mint tudományos témaválasztás egy 1981-es Nagy-Britanniában rendezett kiállításához kötődik, amelynek címe *Objekts and Sculpture* (Tárgyak és szobrászat) volt. Ezen a kiállításon – melynek helyszínei London és Bristol – a szobrászati alkotások talált tárgyakkól és anyagokból voltak előállítva és jellegzetesen európai képzőművészeti arculatot mutattak. A fontosabb kiállítást Londonban szervezték, az Institute of Contemporary Arts (Kortárs Képzőművészeti Intézmény) termeiben, s résztvevői egyik napról a másikra nemzetközi hírnévre tettek szert, a szobrászatot pedig a városi kultúra felé terelték.

I. A TÁRGY ÉRTELMEZÉSE

Az első fejezetben a tárgy jelentésével és értelmezésével foglalkozom az egyetemes kultúrán belül. A tárgyakat két nagy csoportba lehet felosztani:

- a kézzel készített tárgy
- az iparilag előállított tárgy.

A tárgykészítés egyidejű az emberi civilizációval, felgyorsulása azonban a XX. században kezdődött, amikor az iparosításnak köszönhetően beindult a sorozatgyártás. A 60-as évek végén Jean Baudrillard *A tárgyak rendszere* című írásában nyelvészeti struktúrákból kiindulva megpróbálta rendszerezni a tárgyak sokaságát. Abraham Moles 70-es években megjelent giccsről szóló írása, *A giccs pszichológiája*, alap gondolata szerint a tárgyak sokasága veszélyt jelent a jó ízlés fenntartására. Mindkét könyv megjelenése döntően befolyásolta a kortárs szobrászat kibontakozását és fejlődését.

II. A TÁRGY MEGJELENÉSE A XX. SZÁZAD AVANTGÁRD MŰVÉSZETÉBEN

A második fejezetben a tárgy megjelenését és folyamatos részvételét elemzem a modern képzőművészetben. A modern művészet, Werner Hofmann és Clement Greenberg szerint, a kubizmussal kezdődik. A kubizmus megnyitja az utat a tárgy felé, a futurizmus pedig előtérbe helyezi a gépeket a modern képzőművészetben. A tárgy és a szobrászat kapcsolatának kutatását e két irányzatból indítottam el és folytatom a kortárs képzőművészetén át egészen napjainkig. A kubizmusban a kollázs adta az első indítékot a tárgy megjelenéséhez. Ezt követte a montázs, amely már tárgyrészleteket vagy akár tárgyakat használt fel domborműszerűen megjelenítve. A futurizmus megjelenése és Marinetti 1909-ben tett kijelentése, miszerint egy versenyautó szebb, mint a szamotrákéi Niké, mérföldkövet jelentett a tárgyszobrászat fejlődésében. A dadaizmus és annak legfőbb képviselője, Marcel Duchamp honosította meg az avantgárd művészetben az első háromdimenziós tárgyakat *ready-made* (kész tárgy) elnevezéssel. Duchamp első világhírű *ready-made*-jét 1913-ban készítette, ami abból áll, hogy egy valódi biciklikereket erősített fel egy konyhaszékre. A szürrealizmus már háromdimenziós, bizarr kompozíciókat hozott létre több tárgy felhasználásával. A legelső háromdimenziós kompozíciót, amit már tárgyszobrászatnak lehet nevezni, Picasso készítette 1914-ben *Abszintos pohár* címmel. Maga a pohár a szintetikus kubizmus felbontott térbeli formavilágát hordozza, ellentétben a valódi sorozatgyártott kanállal, amelyen egy szintén valódi kockacukor viaszmintája látható. Picasso talán legjellegzetesebb alkotása a *Bikafej*, amely 1943-ban jött létre talált tárgyakból, biciklinyereg és kormány felhasználásával. Egyszerűsége ellenére mégsem hasonlít a duchampi *ready-made*-ek nyers és száraz intellektuális formalizmusára, hanem egy életerővel telített érzelmi és humoros kötődést fejez ki a tárgyak iránt. Egy másik híres szobra *Babuín kicsinyével* 1951-ben készült el, két játékautóból, csészefülekéből, kosárból és autórugóból. A felhasznált tárgyak a szobor szerves részét képezik, tökéletesen beilleszkedve a szobor kompozíciójába.

III. A TÁRGY ÉS A SZOBRÁSZAT KAPCSOLATA A KORTÁRS KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

A harmadik fejezet a kortárs képzőművészet tárgyszobrászati szempontú bemutatásával kezdődik. A háború utáni fémszobrászatban kiemelkedő szerepet játszott Angliában Eduardo Paolozzi, míg a Pop-Art-on belül Claes Oldenburg, George Segal és Edward Kienholz hívták fel magukra a figyelmet. Az irányzat európai változatában, a Nouveau Realisme (Új Realizmus)-ban úttörő tárgyszobrászati munkát végeztek Arman, Christo és César. Egyedülálló tevékenységet folytatott Beuys, fetiszálva a tárgyszobrászatot; míg a minimalizmus a nagyon egyszerű tárgyak felhasználásával újított. Az Arte Povera Michelangelo Pistoletto személyében a mindennapi dolgok és egy ideális tárgy ellentétére épített. A 80-as évek legjelentősebb tevékenységét a brit tárgyszobrászok kezdeményezték, olyan nevek felmutatásával mint Tony Cragg, Bill Woodrow vagy Antony Gormley. Az Egyesült Államokban Jeff Koons és Haim Steinbach új tárgyakat hoztak összefüggésbe a szobrászattal *Commodity Sculpture* (Közhasználati tárgyak szobrászata) néven. A legfiatalabb, nemzetközileg elismert generációnak egyik jeles képviselője szerintem Rachel Whiteread britt szobrász, aki a tárgyszobrászat nyelvezetét minimalista, de főként konceptualista elemekkel gazdagítja. A romániai kortárs szobrászatban a tárgy felhasználása először a 70-es években figyelhető meg Ovidiu Maitec alkotásaiban, akit a falusi civilizáció főleg technikai jellegű és népművészeti tárgyainak az újraértelmezése foglalkoztat. Továbbá megjelennek a neobizantinizmuson, később neoortodoxizmuson belül a vallási tárgyak és azok szimbólumainak a felhasználása Marian Zidaru alkotásaiban, valamint a subREAL csoport alkotta installációk, erősen konceptualizált kivitelezésben.

A legjelentősebb művészeket a tárgyszobrászat alkalmazásának módszerétől függően a következő hét csoportba osztottam fel : 1. a tiszta tárgy, mint szobrászati eszköz, 2. a szétrombolt tárgy újraértelmezése, 3. a tárgy, mint testi metafora, 4. kollázs, összerakás, kombinálás, 5. a tárgy, mint fétis, 6. a hibrid tárgy és 7. a tárgy, mint jel.

3.1. A tiszta tárgy mint szobrászati eszköz

Arman Fernandez: (sz.1928) – használati tárgyak domborműszerű vagy térbeli felhalmozása átlátszó dobozokban, *akkumuláció* néven.

Christo Javacheff: (sz. 1935) – tárgyak különböző anyagokba való becsomagolása, *empaquetage* néven.

Haim Steinbach: (sz.1944) – különböző vásárolt fogyasztói termékek polcokon való felsorakoztatása.

Jeff Koons: (sz. 1955) – vadonatúj közhasználati termékek plexidobozokba való bemutatása és életnagyságúra nagyított nippel kivitelezése, mint szobrászati eljárás.

Juan Muñoz: (sz. 1953) – cselekmény nélküli hangulat elérése építészeti elemek segítségével

Katharina Fritsch: (sz. 1956) – a prototípus készítés, mint tárgyszobrászati eljárás.

3.2. A szétrombolt tárgy újraértelmezése

César Baldaccini: (1921 – 1999) – tárgyi hulladékok és autóroncok összepréselése, *kompresszió* néven.

Eduardo Paolozzi: (sz. 1924) – bálványszerű szobrok felépítése újszerű technikai alkatrészekből.

John Chamberlain: (sz. 1927) – háromdimenziós konstrukciók létrehozása, színes fémekből, tárgymaradványokból és autóroncokból.

Bill Woodrow: (sz. 1948) – tönkrement közhasználati tárgyak új identitással való felruházása.

3.3. A tárgy mint testi metafora

Claes Oldenburg: (sz. 1929) – funkcionális tárgyak emberi érzelmekkel való felruházása.

Antony Gormley: (sz. 1950) – a saját test, mint talált tárgy felhasználása a szobrászatban.

Robert Gober: (sz. 1954) – tárgyak felhasználása, mint az emberi test helyettesítői.

Rachel Whiteread: (sz. 1963) – az emberi test nyomait viselő tárgyak felhasználása a szobrászatban.

3.4. Kollázs, öszerakás, kombinálás

George Segal: (sz. 1924) – environmentek létrehozása emberi alak és tárgyak segítségével.

Michelangelo Pistoletto: (sz. 1933) – kapcsolatteremtés egy ideális tárgy és a hétköznapi élet dolgai között.

Tony Cragg: (sz.1949) – apró tárgymaradványokból kirakott domborműszerű alkotások.

3.5. A tárgy, mint fétis

Joseph Beuys: (1921-1986) – kapcsolatteremtés a jelenkori társadalom és a múlt történelme között a tárgyak segítségével.

3.6. A hibrid tárgy

Jean Tinguely: (1925-1991) – múlandóságunkra utaló konstrukciók elkészítése tönkrement tárgymaradványokból.

Panamarenko: (sz. 1940) - „poetizált tárgyak” létrehozása, mint kapcsolat a művészet és tudomány között.

Richard Deacon: (sz. 1949) – a tárgyszobrászat, mint kapcsolatteremtés a képzőművészet és az iparilag előállított jó minőségű anyagok között.

Julian Opie: (sz.1958) – belső építészeti és műszaki berendezésekre utaló szobrok elkészítése a XX. századvég korszerű anyagaiból.

Ashley Bickerton: (sz. 1959) – ökológiai üzenetet hordozó konstrukciók létrehozása csúcstechnológiával előállított anyagok segítségével.

3.7. A tárgy mint jel

Edward Kienholz: (1927-1994) – túlzásokat és groteszk megnyilvánulásokat kifejező environmentek létrehozása a tárgyak és szobrászat segítségével.

Allan Mc Collum: (sz. 1940) – a társadalom és a sorozatgyártás közti összefüggés kimutatása a tárgyszobrászat segítségével.

Anish Kapoor: (sz. 1954) – a formák anyagszerűségének az eltüntetése és a felületi törékenység kihangsúlyozása.

3.8. Tárgyfelhasználás a román kortárs szobrászatban

A kortárs román szobrászatot három nagy periódusra osztottam fel. A *kulturális liberalizálás* az első, amelyhez kötődik Ovidiu Maitec szobrászművész tevékenysége, a második a *neobizánci irányvonalhoz* kapcsolódó Marian Zidaru szobrászművész aktivitása és végezetül a subREAL csoport megnyilvánulásai, melyek az *európai képzőművészeti nyelvezet* felhasználásával történtek.

Ovidiu Maitec: (sz. 1925) – kapcsolatteremtés az ipari jellegű anyagmegmunkálás és a hagyományos kézművesség között, mint szobrászati eljárás.

Marian Zidaru: (sz. 1956) – egy új sajátos vallásos tárgyi világ felépítése a képzőművészeti nyelvezet segítségével.

subREAL csoport: (Călin Dan sz. 1954, Josif Király sz. 1957) – jellegzetes romániai motívumok feldolgozása és kimutatása a tárgyak segítségével, installációk keretén belül.

IV. TÁRGYAK FELHASZNÁLÁSA A SAJÁT ALKOTÁSAIMBAN

A negyedik fejezetben saját szobrászati tevékenységemet elemzem, aláhúзва a legfontosabb kiindulópontokat és összefüggéseket a nemzetközi tárgyszobrászattal.

4.1. A szoborba beépített tárgy

A porcelán nipp öszetörése és a daraboknak a szoborba való beépítése a *Baba* sorozat keretén belül. A giccs újraértelmezésének a végeredménye az összetört tárgy giccsjellegének a megszűnése.

4.1. Fába faragott ruhatári kellékek újraértelmezése

Nagypám ruhatári darabjainak és személyes tárgyainak fába való kifaragása a *Nyomok* sorozat keretén belül. A *Nyomok* sorozat körvonalazza a regionális és a kulturális hovatartozásomat, melyek meghatározó tényezők művészi önazonosságom kinyilvánításában.

4.2. A szétrombolt tárgy újraértelmezése

A *Kontrasztok* sorozat elvont tárgyi utalásokat tartalmaz és az átmenetet képezi a *Táska* sorozat felé.

A *Táska* sorozat a legutolsó alkotásaim közé tartozik, melynek alap gondolata egy szelídebb minimalista formavilág párosítása a tárgymaradványokkal, a valós valóság és az ábrázolt valóság egybeolvadásával. A szétrombolt táskákból a funkcionális részeket használtam fel, melyek felértékelődnek és új jelentések hordozójává válnak egy új tárgyi valóság formájában, a képzőművészet területén.

4.4. Utószó

Végezetül kiemelem a britt tárgyszobrászat fontosságát és saját szobrászati tevékenységem kiindulópontját, a forma és a geometria kapcsolatát.

A nemzetközi kortárs szobrászatból Arman, César, Steinbach, Koons, Cragg, Opie és Whiteread alkotásaival tudtam kapcsolatot teremteni és felhasználni elért eredményeiket saját alkotásaim felépítésében.

IV. KÉPJEGYZÉK

A következő képzőművészek alkotásai vannak feltüntetve a képjegyzékben: Marcel Duchamp, Pablo Picasso, Haim Steibach, Jeff Koons, César, Bill

Woodrow, Robert Gober, Rachel Whiteread, Tony Cragg, Joseph Beuys, Panamarenko, Ashley Bickerton, Allan Mc Collum, Ovidiu Maitec, Marian Zidaru, subREAL és négy saját alkotás.